

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

PAUL ALVRE

Inkerin suomalaisasutus juontaa valtaosin juurensa 1600-luvulta. Kun Ruotsi Stolbovan rauhan yhteydessä v. 1617 sai haltuunsa koko Inkerinmaan, sikäläinen kreikkalaiskatolinen karjalaisväestö siirtyi sisä-Venäjälle Tverin kuvernementtiin. Heidän tilalleen tuli luterilaisia etupäässä Karjalan kannakselta Äyräpään pitäjistä (äyrämöiset) ja Etelä-Savosta Savitaipaleelta ym. (savakot). Ala-Laukaan seudun suomalaiset ovat aikoinaan lähteneet Säkkijärven pitäjistä. Inkerinmaan alkuasukkaita ovat vatjalaiset, mutta karjalaisperua olevat inkeroisetkin ovat siirtyneet nykyisille asuinalueilleen vasta n. 1000 vuotta sitten.

Alkuperäiset kieli- ja murre-erot ovat osin säilyneet nykypäiviin asti, mutta on tapahtunut huomattavaa tasoittumistakin. Kun Volmari Porkka (1885) totesi esim. vahvavartaloisen *i*-monikon käyttöä vain Ala-Laukaan suomalaisilla, niin nykyisin näkee sen yleistyneen kaikkialle, siis myös savakko- ja äyrämöisperua oleviin murteisiin. Kyseessä on tavallaan yleisinkeriläinen ilmiö, joka tunnetaan myös inkeroisessa ja vatjassa. Mikä morfologinen piirre kulloinkin on katsottava alkuperäiseksi, omapohjaisen kehityksen tulokseksi tai lainaksi, ei aina ole helppo ratkaista, sillä samat predispositiot ovat saattaneet eri tahoilla johtaa samoihin tuloksiin.

Tämän artikkelin tarkoituksena on luoda silmäys Inkerin pitkälti samankaltaistuneiden suomalaismurteiden nominitaivutukseen. Aineisto on kerätty Viertyveen ja Markkovan murreryhmistä. Viertyveen kylä sijaitsee Länsi-Inkerissä, inkerois- ja vatjalaisasutuksen välittömässä läheisyydessä. Markkova on Inkerin suomalaiskylästä itäisin. Sen asukkaiden kielenkäytössä on piirteitä, joita muualla Inkerinmaalla ei tavata.

Nominien muoto-opillinen luokittelu edellyttää sekä vartaloallomorfiin että suffiksiallomorfiin distribuution erittelyä. Kun suomen kirjakielessä ja murteissakin suffiksiallomorfiin distributio on suuressa määrin äänneympäristön perusteella ennustettavissa, voi yhtyä Heikki Paunosen mielipiteeseen, että taivutustyyppit voidaan pitkälti määritellä vartaloallomorfiin ään-

PAUL ALVRE

nerakenneominaisuuksien avulla. Diakronian kannalta on nähdäkseen tähdennettävä sitäkin seikkaa, että juuri äänteelliset muutokset ovat usein syänneet liikkeelle taivutustyyppien haarautumisen. Useiden sijapäätteiden kehitys on eri painoasemissa ollut erilainen. Niitten keskinäisessä vuorovai-
kutuksessa tai kilpailussa ilmenee kehityksen dynamiikka. Diakronisten prosessien tuloksena saattaa ilmetä morfologinen uudelleen hahmotus. Varteen-
otettavana tekijänä tämmöisissä tapauksissa on otettava lukuun myös asian-
omaisen taivutustyyppin frekvenssi. Niinpä on tunnettu tosiasia, että kolmi-
tavuiset nominit jäävät kaksitavuisiin verrattuna määrältään alakynteen ja
mukautuvat niitten taivutukseen; esim. *jalka* : *jalkaa* -suhteen vaikutuksesta
myös *mansikka* : *mansikkaa* (aikaisemman *mansikkata* sijasta).

Diakronian kannalta on hyvä tietää, että ennen radikaali- ja suffiksaali-
astevaihtelun syntyä oli itämerensuomalais-lappalainen nimitystaivutus hyvin
yksinkertainen. Sananvartalo ilmeni vielä yksikön nominatiivista, mikä oli
samalla taivutuksen baasiksena, esim. *lintu*, partit. **lintu-ta* (josta myöhem-
min **lintuða* > *lintua*), elat. **lintu-sta*, mon. elat. **lintu-i-sta* jne. Vokaalivar-
taloisten muotojen rinnalla käytettiin kuitenkin määrätapauksissa jo konso-
nanttivarhaloisiakin asuja. Niinpä sanan *käsi*- taivutusmuodot varhaiskanta-
suomessa olivat seuraavat: yks. nom. **käte*, gen. **käte-n*, partit. **kät-tä*, ill.
**käte-sen*, elat. **käte-stä*, monikossa nom. **kätet*, partit. **käte-i-tä* (josta
myöhemmin **käti-tä* > **käsi-tä* > **käsi-dä* > *käsi-ä*), elat. **käte-i-stä* jne.
Nykyisin nojautuu *käsi*-sanon taivutus kahden aikaisemman vartalon sijasta
ainakin neljään eri vartaloon: *käte-*, *käde-*, *kät-*, *käsi-* (esim. *käte-nä*, *kä-
de-stä*, *kät-tä*, *käsi-stä*). Illatiivin sijapäätte **-sen*, jota varhaiskantasuomessa
käytettiin sekä yksikössä että monikossa, on saanut seuraajakseen useitakin
variantteja, esim. suom. kirjakielessä *-seen*, *-siin*, *-hVn* (*-han*, *-hän*, *-hon*, *-hön*,
-hun, *-hyn* ym.), vokaalin pidentymä + *n* (*jalkaan*, *pesään*, *lintuun*, *kattoon*
ym.).

Useimmat yhteiset taivutusparadigmoja luonnehtivat piirteet ovat itäme-
rensuomalaisissa kielissä kuitenkin peräisin myöhäiskantasuomesta, jolloin
radikaali- ja suffiksaaliastevaihtelun lisäksi oli kehittynyt varsin yhtenäinen
sijajärjestelmä, jossa viimeisinä tulokkaina ovat ulkopaikallissijat.

Suffiksiallomorfien runsaus muutamissa suomen murteissa on huomiota
herättävä, sen sijaan nominivartaloiden morfofonologinen rakenne, jos em-
me ota huomioon paikoittain ilmenevää äänteellistä kirjavuutta, on verrat-
tain yhtäläinen. Niinpä tapaamme Inkerin suomalaismurteiden nimitystaivu-
tuksessa samanlaisia astevaihtelun malleja samoine foneettisine ilmiöineen
kuin suomen kirjakielessäkin. Esimerkkejä Markkovan heikkenevästä aste-
vaihtelusta (yks. nominatiivissa vahva, genetiivissä ja sitä seuraavissa sija-
muodoissa heikko aste):

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

jalka : jalan : jalas : jalal : jalat
mansikka : mansikan : mansikas : mansikal : mansikat
jok : joen : joes : joel : joet
leipä : leivän : leiväs : leiväl : leivät
suku : suvun : suvus : suvul : suvut
kans : kannen : kannes : kannel : kannet
katto : katon : katos : katol : katot
kuappi : kuapin : kuapis : kuapil
kukko : kukon : kukos : kukol : kukot
härkä : härän : häräs : häräl : härät
pelto : pellon : pellos : pellol : pellot
velka : velan : velas : velal : velat
emäntä : emännän : emännäs : emännäl : emännät jne.

Muutama esimerkki vahveneuvastakin astevaihtelusta (yks. nom. heikossa, genetiivi ja siitä saatavat sijamuodot vahvassa asteessa):

hammas : hampaan : hampaas : hampaal : hampaat
varvas : varpaan : varpaas : varpaal : varpaat
lammas : lampaan : lampaas : lampaal : lampaat
lämmi : lämpimän : lämpimäs : lämpimäl : lämpimät

Äänneympäristöstä johtuen saattaa ilmetä sellaistakin *k*, *t*, *p*:n heikon asteen edustusta, joka nominitaivutuksessa on selvästi murteenomaista. Esimerkkejä Inkerin itäisimmästä suomalaiskylästä Markkovasta:

l'ika : l'ijan : l'ijas : l'ijal : l'ijat
piika : piijan : piijas : piijal : piijat
hauk : hauwen : hauwes : hauwel : hauwet
 (Viertyveen kylässä *hauki : havven : havves : havvel : havvet*)
olki : olen : oles : olel : olet
poski : posen : poses : posel : poset
veś : vien : vies : viel : viet
maito : maijon : maijos : maijol : maijot
lauta : lauvvan : lauvvas : lauvval : lauvvat
pata : puan : puas : pual : puat
 (Viertyveen kylässä *pata : paan : paas : paal : paat*)
puhas : puhtaan : puhtaas : puhtaal : puhtaat
kätküt : kätküven : kätküves : kätküvel : kätküvet

Tarkastelun kohteena olevat Inkerin suomalaismurteet kuuluvat yleisgemiinaation alueeseen. Kun geminaatio ei rajoitu yksinomaan nominitaivutukseen, vaan tulee esiin asianomaisin edellytyksin (siis pitkän vokaaliaineksen) yhteydessä myös verbeissä ja muissa sanaluokissa, ei käy sen tulkitseminen puhtaasti nominimorfologiseksi piirteeksi, vaikka kyseessä onkin sanavartalon vaihtelu. Esim.

Viertyveellä *pata* : partit. *pattā* : illat. *pattā(sse)*
kypsä muna : partit. *kypsä munnā* : illat. *kypsää(sse) munnā(sse)*

PAUL ALVRE

käpy : partit. *käppyy* : illat. *käppyy(sse)*.
 Markkovassa *sata* : partit. ja illat. *sattua*
pala : partit. ja illat. *pallua*
ruis : genet. *rukkiin* : illat. *rukkiie*
raha : partit. ja illat. *rahhua*
sika : partit. ja illat. *sikkua* ym.

Huomautettakoon siitäkin, että muista Inkerin murteista poiketen ovat jälkitavujen pitkät vokaalit Markkovassa diftongiutuneet, siis myös *setä* : *set-tiä* 'setää, setään', *talo* : *talluo* 'taloa, taloon' ym.

Nominitaivutuksessa osa obliikvisijojen sijapäätteitä (esim. translatiivin *-ksi* ja essiivin *-na, -nä*) pysyy kaikissa taivutustyypeissä muuttumattomana sekä yksikössä että monikossa. Toisaalta on erilaisten äännekehittymien johdosta mutkistunut etenkin partitiivin, genetiivin ja illatiivin edustus. Saa-daksemme siitä jonkinlaisen kuvan, luomme silmäyksen muutamien yksi-, kaksi- ja kolmitavujen taivutukseen (ks. taulukko 1).

TAULUKKO 1

Yksi-, kaksi- ja kolmitavujen taivutusesimerkkejä

	yks. nom.	yks. gen.	yks. part.	yks. illat.	mon. gen.	mon. part.	mon. illat.	mon. in.
I	<i>maa</i> <i>koi</i>	<i>maa/n</i> <i>koi/n</i>	<i>maa/ta</i> <i>koi/ta</i>	<i>maa/ha</i> <i>koi/he</i>	<i>mai/n</i> <i>koiloi/n</i>	<i>mai/ta</i> <i>koi/loi</i>	<i>mai/sse</i> <i>koiloi/sse</i>	<i>mai/s</i> <i>koiloi/s</i>
II	<i>harmaa</i> <i>korkee</i> <i>jalka</i> <i>poika</i> <i>selkä</i> <i>joki</i> <i>tytär</i> <i>keppi</i> <i>tyttö</i>	<i>harmaa/n</i> <i>korkee/n</i> <i>jala/n</i> <i>poja/n</i> <i>selä/n</i> <i>joe/n</i> <i>tyttäre/n</i> <i>kepi/n</i> <i>tyttö/n</i>	<i>harmaa/ta</i> <i>korkee/ta</i> <i>jalka/a</i> <i>poika/a</i> <i>selkä/ä</i> <i>jokke/e</i> <i>tytär/tä</i> <i>keppi/i</i> <i>tyttö/ö</i>	<i>harmaa/sse</i> <i>korkee/sse</i> <i>jalka/a(sse)</i> <i>poika/a(sse)</i> <i>selkä/ä(sse)</i> <i>jokke/e(sse)</i> <i>tyttäre/e(sse)</i> <i>keppi/i(sse)</i> <i>tyttö/ö(sse)</i>	<i>harmai/n</i> <i>korkei/n</i> <i>jalkoi/n</i> <i>poiki/i/n</i> <i>selki/i/n</i> <i>jokiloi/n</i> <i>tyttärii/n</i> <i>keppilöi/n</i> <i>tyttölöi/n</i>	<i>harmai/ta</i> <i>korkei/ta</i> <i>jalkoi</i> <i>poiki/i</i> <i>selki/i</i> <i>jokiloi</i> <i>tyttäri/i</i> <i>keppilöi</i> <i>tyttölöi</i>	<i>harmai/sse</i> <i>korkei/sse</i> <i>jalkoi/(sse)</i> <i>poiki/i(sse)</i> <i>selki/i/(sse)</i> <i>jokiloi/sse</i> <i>tyttäri/i/sse</i> <i>keppilöi/sse</i> <i>tyttölöi/sse</i>	<i>harmai/s</i> <i>korkei/s</i> <i>jalkoi/s</i> <i>poikii/s</i> <i>selkii/s</i> <i>jokiloi/s</i> <i>tyttärii/s</i> <i>keppilöi/s</i> <i>tyttölöi/s</i>
III	<i>harakka</i> <i>suuremp(i)</i> <i>emäntä</i> <i>pähkinä</i> <i>ammatti</i> <i>koivikko</i>	<i>haraka/n</i> <i>suuremma/n</i> <i>emännä/n</i> <i>pähkinä/n</i> <i>ammatti/n</i> <i>koiviko/n</i>	<i>harakka/a</i> <i>suurempa/a</i> <i>emäntä/ä</i> <i>pähkinä/ä</i> <i>ammatti/i</i> <i>koivikko/o</i>	<i>harakka/a(sse)</i> <i>suurempa/a(sse)</i> <i>emäntä/ä(sse)</i> <i>pähkinä/ä(sse)</i> <i>ammatti/i(sse)</i> <i>koivikko/o(sse)</i>	<i>harakkoi/n</i> <i>suurempi/i/n</i> <i>emäntii/n</i> <i>pähkinöi/n</i> <i>ammattiloi/n</i> <i>koivikkoloi/n</i>	<i>harakkoi</i> <i>suurempi/i</i> <i>emänti/i</i> <i>pähkinöi</i> <i>ammattiloi</i> <i>koivikkoloi</i>	<i>harakkoi/sse</i> <i>suurempi/i/sse</i> <i>emänti/i/sse</i> <i>pähkinöi/sse</i> <i>ammattiloi/sse</i> <i>koivikkoloi/sse</i>	<i>harakkoi/s</i> <i>suurempi/s</i> <i>emäntii/s</i> <i>pähkinöi/s</i> <i>ammattiloi/s</i> <i>koivikkoloi/s</i>

Taulukon esimerkit ovat Viertyveen murrealueelta. Markkovan murteessa ei tunneta *sse*-loppuisia illatiiveja, *sse*-päätteen sijasta on monikossa aina *-he* (*maihe, soihe, harmaihe, korkeihe, jokiloihe, harakkoihe* jne.). *he*-tä käytetään supistumanomineista myös yksikössä (*hampaahe, harmaahe, korkeehe, ruk-*

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

kiihe). Muissa tapauksissa (*e-*, *i-* ja *u-*, *ü-*vartaloissa) nojaututaan vartalovo-kaalin pidentymään (*jokkee*, *kolmantee*, *kuppii*, *ammattii*, *sukkuu*, *käppyy*). *a-*, *ä-* ja *o-*, *ö-*vartaloissa on illatiivin pitkä vokaali, kuten edellä jo tuli huomautettua, diftongiutunut: *poikua*, *omenua*, *selkiä*, *emäntiä* 'emäntään'. *Kynttilä*-sanassa esiintyy odotuksenmukaisen *ä*-diftongin sijasta kuitenkin *üä*: *kynttilyä* sekä yks. illatiivissa että partitiivissa. Ilmeisesti on tässä kyseessä ensi tavun *ü*:n labialisoiva vaikutus.

Yksitavuistenkin nominien taivutus poikkeaa Markkovassa Viertyveen edustuksesta vielä sikäli, että monikon genetiivien *main*, *soin* sijasta käytetään muotoja *maihiin*, *soihin* (vrt. illat. *maihe*, *soihe*). Tässä näkee *i*-aineksen tunkeutuneen muista taivutustyypeistä, joissa mon. genetiivi on säännöllisesti *in*-loppuinen, aikaisempaan *hen*-edustukseen. Porkalla on äyrämöisiltä ja savakoilta muistiinmerkitty genetiivimuoto *päihen* yksinomaisen.

Sijapäätteiden jakauma vartalotyypeittäin selviää taulukosta 2.

TAULUKKO 2

Sijapäätteiden jakauma vartalotyypeittäin

	yks. partit.	mon. partit.	mon. gen.	yks. ill.	mon. ill.
1) 1-tav. nomininit	-tA	-tA	-n, -hin	-hV	-sse, -he
2) sup. nomininit	-tA	-tA	-n	-sse,	-sse, -he
3) eδA-no- mininit					
4) 2-tav. nomininit					
5) 3-tav. nomininit	-V	-V, Ø	-n	-V, -Vsse	-sse, -he

Taulukosta selviää, että muutamat sijapäätteet ovat yleistyneet jopa kaikkiin nominiryhmiin, mikä tekee sijoittelun huomattavasti yksinkertaisemmaksi ja säännöllisemmäksi kuin esimerkiksi suomen kirjakielessä. Niinpä monikon genetiivissä on *-n* yhtä yleinen sijapäätte kuin yksikössäkin. Samoin on asiantaita monikon illatiivin *-sse* (Viertyve) ja *-he* (Markkova) -päätteiden osalta, jotka lisäksi ovat yksinomaisina käytössä vielä supistuma- ja eδA-nominien yksikönkin illatiivissa. Huomiota ansaitsee sekin seikka, että supistuma- ja eδA-nominien taivutuksessa, samoin kuin 2- ja 3-tavuistenkin nominien sijoittelussa ei ole mitään eroa, käytetään samoja sijapäätteitä.

PAUL ALVRE

Nominien taivutusjärjestelmän muodostavat kuitenkin yksittäismuodot, jotka, kuten edellä tuli jo huomautettua, koostuvat yksikkö- tai monikkovartalosta ja sijapäätteestä. Monikkovartalo saadaan joko *i-*, *ī-* tai *loi-*, *löi-* tunnuksella, jota välittömästi seuraa sijapäätte, esim. *vöi/tä*, *hammei/ta*, *lampai/ta*, *täilöi/tä*, *kuppiloi/ks*, *käpülöi/s*, *järvilöi/s*, *lintuloi/l*, *tüttölöi/l*. *loi-*, *löi-*monikkaa käytetään yksitavuisista sanoista, joitten nominatiivi päättyy joko diftongiin tai pitkään *i:*hin (*koi*, *täi*, *pii*), samoin kaksitavuisista sanoista, joitten yksikön nominatiivi on *o-*, *ö-*, *u-*, *ü-* tai *i-*loppuinen (*pelto*, *tyttö*, *laulu*, *pytty*, *lehti*, *vokki* 'rukki' ym.). *loi-*, *löi-*monikkaa käytetään samoin edellytyksin myös inkeroisessa, vähäisessä määrin vatjassakin. Monikon partitiivissa *-loi*, *-löi* ilmaisee samalla sekä lukua että sijaa, esim. *peltoloi*, *tyttölöi*, *laululoi*, *vävyloi*, *sormiloi*, *keppilöi*. Ne ovat kehittyneet aikaisemmista *loja-*, *löjä-*päätteisistä asuista (*peltoloja*, *tyttölöjä*).

a- ja *ä-*vartalosisilla nomineilla päättyy monikkovartalo joko diftongiin tai pitkään *i:*hin, esim. Viertyveellä *jalkoi/s*, *harakkoi/l*, *pähkinöi/st*, *poikii/l*, *suurempii/s*, *emäntii/l* ym. Kyseessä on vahvavartaloisen *i-*monikko, jonka muodostus nojautuu Itä-Suomestakin tunnettuihin genetiiveihin *jalkoin*, *poikiin*, *emäntiin*, *suurempiin* ym. Tavallinen *i-*monikko on kaikkialta väistynyt tai väistymässä. Markkovan nykymurre on yleisesti vahvavartaloisen *i-*monikon kannalla, lyhyt-*i:*llisinä käytetään kuitenkin monikon essiiviä, abessiivia ja komitatiivia (esim. *isänti-nä*, *isänni-ttä*, *isänti-nē*). Myös instruktiivi on Markkovassa vielä kauttaaltaan heikkovartaloisen (*paljain jaloin*) ja lyhyt-*i:*llinen (*sūrin silmin*, *ennevanhaa piet'tī vīsin lehmin*). Viertyveellä ovat nämäkin muodot vahvavartaloiset tai (puoli)pitkä-*i:*lliset (esim. *pal'lain jalkoin*, *joka kilost otti kolmenkymmensin kopekkoin*). Markkovassa tapaa useampitavuisista sanoista sellaistaakin sekaedustusta, missä heikko vartalo on säilynyt, mutta kaksitavuisien nominien analogiasta on lyhyen *i:*n tilalle tullut pitkä (esim. *isännii-ks*, *isännii-st*, *isännii-l*, *isännii-lt*; *nuoremmii-ks*, *nuoremmii-s*, *nuoremmii-st*, *nuoremmii-l*, *nuoremmii-lt*).

Supistumanominien monikkomuodot myöhäsyntyisine diftongeineen ovat kaikkialla odotuksenmukaiset, esim. *pensas* : *pensaita*, *päre* : *pärreitä*, *ruis* : *rukkeita*. Viimeksi mainittu muoto on kehittynyt toisella tavalla kuin länsisuomalainen *rukeita* (Inkerissä on lähtökohtana *rukehita*, yksikössä vastavasti *rukehe*-vartalo aikaisemmasta *rukihe*-).

Kuten esitetystä on jo selvinnyt, luonnehtii inkeriläistä nominiparadigmaa kaksi kieliopillista kategoriaa – luku ja sija. Lukuja on kaksi – yksikkö ja monikko. Sijoja on Inkerin suomalaismurteissa 15: (1) nominatiivi, (2) genetiivi, (3) partitiivi, (4) illatiivi, (5) inessiivi, (6) elatiivi, (7) allatiivi, (8) adessiivi, (9) ablatiivi, (10) translatiivi, (11) essiivi, (12) abessiivi, (13) komitatiivi, (14) instruktiivi, (15) terminatiivi. Markkovan murteessa käytetään adessiiv-

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

vin muotoista adessiivi-allatiivia. Komitatiivia ja instruktiivia tavataan vain muutamista sanoista, niiden käyttö on partikkelinomaista. Esim. kolmannen persoonan possessiivisuffiksin yleistäneitä komitatiivimuotoja Viertyveeltä: *Tein kaik työt käsinè, Jalkoinè tallosin savvè, Mäne siihe hot jalkoinè*. Yksikövärtaloinen instruktiivi on identtinen genetiivin kanssa, esim. *Kaiken kolmen olimma vierasis*. *n*-ään päättyvä on myös loppuheittoinen essiivi, astevaihtelumattomien sanojen yksikössä se lankeaa yhteen genetiivin ja instruktiivin kanssa. *ssaa*-loppuinen terminatiivi on myöhäsyntyinen (lähtökohtana illatiivi + postp. *saakka*) sija. Sitä käytetään myös inkeroisessa ja vatjassa.

Säännönmukaisesta illatiivista on loppu-*n* hävinnyt, sijapäänteen vokaali on useissa taivutustyypeissä sama kuin yksikön partitiivissa, esim. (sekä partitiivi että illatiivi) *kalla/a ~ kallu/a, silmä/ä ~ silmi/ä, kynttilä/ä ~ kynttily/ä*.

Nominien *jalka* ja *hammas* taivutus selviää seuraavasta taulukosta; sijapäätte on erotettu vinoviivalla.

TAULUKKO 3

Nominien *jalka* ja *hammas* taivutus

	Yksikkö		Monikko	
1. Nom.	<i>jalka</i>	<i>hammas</i>	<i>jala/t</i>	<i>hampaa/t</i>
2. Gen.	<i>jala/n</i>	<i>hampaa/n</i>	<i>jalkoi/n</i>	<i>hampai/n</i>
3. Partit.	<i>jalka/a</i>	<i>hammas/t(a)</i>	<i>jalkoi</i>	<i>hampai/t(a)</i>
4. Illat.	<i>jalka/a(sse)</i>	<i>hampaa/sse</i>	<i>jalkoi/sse</i>	<i>hampai/sse</i>
5. Iness.	<i>jala/s</i>	<i>hampaa/s</i>	<i>jalkoi/s</i>	<i>hampai/s</i>
6. Elat.	<i>jala/st</i>	<i>hampaa/st</i>	<i>jalkoi/st</i>	<i>hampai/st</i>
7. Allat.	<i>jala/lle</i>	<i>hampaa/lle</i>	<i>jalkoi/lle</i>	<i>hampai/lle</i>
8. Adess.	<i>jala/l</i>	<i>hampaa/l</i>	<i>jalkoi/l</i>	<i>hampai/l</i>
9. Ablat.	<i>jala/lt</i>	<i>hampaa/lt</i>	<i>jalkoi/lt</i>	<i>hampai/lt</i>
10. Transl.	<i>jala/ks</i>	<i>hampaa/ks</i>	<i>jalkoi/ks</i>	<i>hampai/ks</i>
11. Ess.	<i>jalka/n(na)</i>	<i>hampaa/n(na)</i>	<i>jalkoi/n(na)</i>	<i>hampai/n(na)</i>
12. Abess.	<i>jala/tta</i>	<i>hampaa/tta</i>	<i>jalkoi/tta</i>	<i>hampai/tta</i>
13. Komit.	—	—	<i>jalkoi/nee</i>	<i>hampai/nee</i>
14. Instr.	<i>jala/n</i>	<i>hampaa/n</i>	<i>jalkoi/n</i>	<i>hampai/n</i>
15. Termin.	<i>jalka/assaa</i>	<i>hampaa/sses-</i> <i>-saa</i>	<i>jalkoi/(sse)s-</i> <i>-saa</i>	<i>hampai/sses-</i> <i>-saa</i>

Yksikön nominatiivi on sijamuoto, jonka pohjalta voi muodostaa konsonanttivartalaisen yksikön partitiivin, esim. *hammas* — *hammas/t(a)*, *kiel'* — *kiel'/tä*, *mies* — *mies'/tä*, *vastaus* — *vastaus/ta*, *tytär* — *tytär'/tä*, *sisar* — *sisar/ta*, *kätkyt* — *kätkyt'/tä*.

Yksikön genetiivillä on taivutusmuotojen muodostuksessa tärkeä tehtävä. Sen vartalon pohjalta rakennetaan välittömästi kaikki yksikön heikkoastei-

PAUL ALVRE

set sijat sekä monikon nominatiivi (*jala/n – jala/s, jala/st, jala/t, jok(i) – joe/n, joe/s, joe/t* ym.). Yksikön genetiivi on aina otettava huomioon astevaihtelua selviteltäessä. Astevaihtelunalaisissa sanoissa yksikön nominatiivi on päinvastaisessa asteessa kuin genetiivi, esim. *poika – pojan, keppi – kepin, varvas – varpaan, tytär – tyttären*. Vahva vartalo esiintyy historiallisen kehityksen tuloksena partitiivissa, illatiivissa, essiivissä ja terminatiivissa. Heikkenevässä astevaihtelun mallissa voikin usein yksivartaloisten nominien vahva-asteiset muodot rakentaa yksikön nominatiivin pohjalta, esim. *poika – partit. poika/a, illat. poika/a t. poika/asse, ess. poika/n(na), terminat. poika/assessaa*. Muissa taivutustyypeissä näkyy lähtökohdaksi parhaiten sopivan essiivi, muttei partitiivi eikä illatiivi, joissa pitkän vokaalin diftongiutumisen johdosta sanan vartalovokaali muuttuu, esim. *jalka : jalkua, katto : kattuo* (Markkovan murteen esimerkit).

Monikon keskeiseksi sijaksi on katsottava partitiivi. Tuntemalla astevaihtelusäännöt ja muut sananvartalossa ilmenevät muutokset (esim. *a + i* antaa *oi:n* tai *i:n*, *ä + i* antaa *i:n* tai *öi:n* jne.), joihin emme tässä yhteydessä sen tarkemmin kajoa, voi monikon partitiivin pohjalta rakentaa kaikki muutkin obliikvisijat.

Seuraavista taulukoista selviävät yksikön ja monikon muotojen rakennusperiaatteet; *loi-*, *löi-*monikollinen esimerkki (*vokki* 'rukki') on Markkovan murteesta.

TAULUKKO 4

Nominin *poika* sijamuotojen muodostus

	Yksikkö	Monikko
1. Nom.	<i>poika</i>	<i>poja/t</i>
2. Gen.	<i>poja/n</i>	<i>poiki/i/n</i>
3. Partit.	<i>poika/a</i>	<i>poiki/i</i>
4. Illat.	<i>poika/a(sse)</i>	<i>poiki/i/(sse)</i>
5. Iness.	<i>poja/s</i>	<i>poikii/s</i>
6. Elat.	<i>poja/st</i>	<i>poikii/st</i>
7. Allat.	<i>poja/lle</i>	<i>poikii/lle</i>
8. Adess.	<i>poja/l</i>	<i>poikii/l</i>
9. Ablat.	<i>poja/lt</i>	<i>poikii/lt</i>
10. Transl.	<i>poja/ks</i>	<i>poikii/ks</i>
11. Ess.	<i>poikan(na)</i>	<i>poikii/n(na)</i>
12. Abess.	<i>poja/tta</i>	<i>poikii/tta</i>
13. Komit.	–	<i>poikii/nee</i>
14. Instr.	–	–
15. Termin.	<i>poika/assessaa</i>	<i>poiki/i(sse)ssaa</i>

Monikon genetiivissä *poikiin*, partitiivissa ja illatiivissa *poikii* on sijapäätteen

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

vokaali sulautunut monikon tunnukseen, tuloksena pitkä *i* (*poikiin* < *poikien*, *poikii* < *poiki-a* ja *poiki-in* < **poiki-hen*). Muissa sijoissa on aikaisemmin heikkoasteisen *poji*-vartalon tilalle tullut uudennoksena *poikii*-, mikä on muuttanut koko obliikvisijojen taivutuksen vahvavartaloiseksi. Vahvenevan astevaihtelun tapauksissa (*tytär* : *tyttären* ym.) on monikossa lyhyen *i*:n tilalle tullut niinkään pitkä *ī*.

TAULUKKO 5

Nominin *tytär* sijamuotojen muodostus

	Yksikkö	Monikko
1. Nom.	tytär	tyttäre/t
2. Gen.	tyttäre/n	tyttäri/i/n
3. Partit.	tytär/tä	tyttäri/i/
4. Illat.	tyttäre/e(sse)	tyttäri/i/(sse)
5. Iness.	tyttäre/s	tyttärii/s
6. Elat.	tyttäre/st	tyttärii/st
7. Allat.	tyttäre/lle	tyttärii/lle
8. Adess.	tyttäre/l	tyttärii/l
9. Ablat.	tyttäre/lt	tyttärii/lt
10. Transl.	tyttäre/ks	tyttärii/ks
11. Ess.	tyttäre/n(nä)	tyttärii/n(nä)
12. Abess.	tyttäre/ttä	tyttärii/ttä
13. Komit.	—	tyttärii/nee
14. Instr.	—	—
15. Termin.	tyttäre/e(sse)ssaa	tyttäri/i(sse)ssaa

TAULUKKO 6

Nominin *vokki* 'rukki' sijamuotojen muodostus

	Yksikkö	Monikko
1. Nom.	vokki	voki/t
2. Gen.	voki/n	vokkiloi/n
3. Partit.	vokki/i	vokkiloi
4. Illat.	vokki/i	vokkiloi/he
5. Iness.	voki/s	vokkiloi/s
6. Elat.	voki/st	vokkiloi/st
7. Adess.-allat.	voki/l	vokkiloi/l
8. Ablat.	voki/lt	vokkiloi/lt
9. Transl.	voki/ks	vokkiloi/ks
10. Ess.	vokki/n(na)	vokkiloi/n(na)
11. Abess.	voki/tta	vokkiloi/tta
12. Komit.	—	vokkiloi/ne(e)
13. Instr.	—	—

loi-, *loi*-monikkooa käytetään kaksitavuisista *i*-, *o*-, *ö*-, *u*-, *ü*- ja muutamista.

PAUL ALVRE

e-vartaloisista sekä yksitavuisista sanoista; supistumanomineista *loi-*, *loi-*-muotoja ei ole todettu, poikkeuksena Viertyveen murreryhmässä vain *ruis* : *rukkiin* -sanan taivutus, jossa on *i*-vartaloiden vaikutuksesta monikossa *loi*-llinen vartalo *rukkiilo-*.

Useimmilla sijamuodoilla on vain yksi formatiivi. Huomattavan poikkeuksen muodostavat partitiivi ja illatiivi sekä jälkimmäisen pohjalta syntynyt terminatiivi. Partitiivissa ovat sijapäätteinä *-t(a)*, *-t(ä)* tai vokaali (*-a*, *-ä*, *-i*), esim. *hevos/ta*, *rikkaut/ta*, *lien/tä*, *jalka/a*, *jalku/a*, *kynttilä/ä* ~ *kynttily/ä*, *jokke/e*, *keppi/i*. Illatiivin sijapäätteinä ovat *-hV(n)*, *-Vn*, *-sse*, *-Vsse*, esim. *puu/hu*, *työ/hö*, *täi/he* ~ *täilöi/he*, *kalloi/he*, *omenii/he*, *poika/a* ~ *poiku/a*, *hampai/sse*, *jalka/asse*, *päivä/ässe*. Terminatiivissa, jonka esimerkit ovat Viertyveen murrepiiristä, liittyy illatiivin sijapäätteeseen *-ssaa*: *-hVssaa*, *-Vssaa*, *-ssessaa*, *-Vssessaa*, esim. *puu/hussaa*, *hampai/ssessaa*, *päivä/ässaa* ~ *päivä/ässessaa*.

Nominien taivutustyyppien yksityiskohtainen erittely edellyttää sellaisten paradigmaattisten piirteiden kuin sanan tavumäärän, lopun, muodon, vartalonvaihtelun, monikkovartalon, astevaihtelun ja konsonanttivartalon huomioonottamista. Tavumäärältään ovat nominit yksi-, kaksi- ja kolmitavuisia, muutamat myös nelitavuisia, mutta ne taipuvat samoin kuin kaksitavuiset. Yksitavuiset nominatit päättyvät pitkään vokaaliin (VV) tai diftongiin (V₁V₂), esim. *maa*, *luu*, *työ*, *täi*. Kaksitavuisen joukossa on sekä lyhyen ja pitkään vokaaliin että konsonanttiin päättyviä, esim. *kala*, *setä*, *päre* (: *pärreen*), *harmaa*, *ylpee*, *hammas*, *tytär*, *kolmais*, *kätkyt*. Nominatit, joiden nominatiivi on kolmitavuisen, päättyvät niinkään vokaaliin tai konsonanttiin, esim. *suuremp(i)*, *mansikka*, *omena*, *emäntä*, *hevone(n)*, *rikkaus*. Yksikön vokaalivartalossa saattaa tavumäärästä riippumatta olla joko yksi (V) tai kaksi vokaalia (VV), esim. *kato/n*, *kepi/n*, (*rikkaus* :) *rikkavuvve/n*, *hernee/n*, *harmaa/n*, *rukki/n*. Olennainen piirre on konsonanttivartaloisuus, sillä siitä riippuu välittömästi yksikön partitiivin dentaalinen sijapäätte, esim. *kiel/tä*, *lien/tä*, *kät/tä*, *uut/ta*, *kant/ta*, *las/ta*, *mies/tä*, *kolmat/ta*, *tytär/tä*, *nakris/ta*, *kätkyt/tä*, *päret/tä* ym.

Pitkälle kehittynyt vartalonvaihtelu on luonteenomaista *si*-loppuiselle sanaryhmälle (*käsi*, *vesi*, *vuosi*, *kansi*, *kynsi* ym.). Esim. *käsi* : genet. *käe/n* ~ *käje/n*, partit. *kät/tä*, illat. *kätte/esse*, ess. *käte/n(nä)*, mon. genet. *kässi/in*; *vuosi* : genet. *vuvve/n*, partit. *vuot/ta*, illat. *vuote/esse*, mon. genet. *vuosi/in*. Vartalonvaihtelua esiintyy useissa muissakin taivutustyypeissä. Se on etupäässä luonteenomaista niille nomineille, joiden yksikön partitiivi on konsonanttivartaloisen. Vain kahdesta tavutyyppistä, joissa ilmenee vartalonvaihtelu (*suurempi* ja *joki*), puuttuu konsonanttivartalo (ks. taulukko 7). Monikkovartalon luonteen määrää diftongi, pitkä *i* tai *loi*, *loi*, esim. *mai/ta*, *jalkoi/sse* ~ *jalkoi/he*, *harakoi/sse* ~ *harakkoi/he*, *hampai/ta*, *hernei/tä*, *metsii/st*, *markii/st*, *keppiloi/l*, *kattoloi/l*.

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

TAULUKKO 7

Taivutustyyppien paradigmaattiset piirteet

Sana	Tavuja	Loppu	Vartalonvaihtelu	Monikkovartalo	Astevaihtelu	Konsonanttivartalo
1. <i>maa</i>	1	-aa	—	<i>ai</i>	—	—
2. <i>puu</i>	1	-uu	—	<i>ui</i>	—	—
3. <i>suo</i>	1	-uo	—	<i>oi</i>	—	—
4. <i>koi</i>	1	-oi	—	<i>loi</i>	—	—
5. <i>pii</i>	1	-ii	—	<i>loi</i>	—	—
6. <i>jalka</i>	2	-a	—	(<i>o</i>) <i>i</i>	<i>lk:l</i>	—
7. <i>poika</i>	2	-a	—	<i>ii</i>	<i>k:Ø</i>	—
8. <i>suuremp(i)</i>	3	-i	<i>i:a</i>	<i>ii</i>	<i>mp:mm</i>	—
9. <i>harakka</i>	3	-a	—	(<i>o</i>) <i>i</i>	<i>kk:k</i>	—
10. <i>selkä</i>	2	-ä	—	<i>ii</i>	<i>lk:l</i>	—
11. <i>emäntä</i>	3	-ä	—	<i>ii</i>	<i>nt:nn</i>	—
12. <i>kieletöin</i>	3	-n	<i>in:mä</i>	<i>ii</i>	<i>t:tt</i>	+
13. <i>pähkinä</i>	3	-ä	—	(<i>ö</i>) <i>i</i>	—	—
14. <i>joki</i>	2	-i	<i>i:e</i>	<i>loi</i>	<i>k:Ø</i>	—
15. <i>polle</i>	2	-e	—	<i>loi</i>	—	—
16. <i>kieli</i>	2	-i	<i>i:e</i>	<i>loi</i>	—	+
17. <i>meri</i>	2	-i	<i>i:c</i>	<i>loi</i>	—	+
18. <i>käsi</i>	2	-(<i>s</i>) <i>i</i>	<i>i:e</i>	<i>ii</i>	<i>Ø:t</i>	+
19. <i>kansi</i>	2	-(<i>s</i>) <i>i</i>	<i>i:e</i>	<i>ii</i>	<i>nn:nt</i>	+
20. <i>lapsi</i>	2	-i	<i>i:e</i>	<i>ii</i>	—	+
21. <i>vastaus</i>	3	-us	<i>us:ukse</i>	<i>ii</i>	—	+
22. <i>kolmais</i>	2	-ais	<i>ais:anne</i>	<i>ii</i>	<i>nn:nt</i>	+
23. <i>rikkavus</i>	3	-us	<i>us:uve</i>	<i>ii</i>	<i>v:t</i>	+
24. <i>hevone(n)</i>	3	-ne	<i>ne:se</i>	<i>ii</i>	—	+
25. <i>kannel</i>	2	-l	<i>l:le</i>	<i>ii</i>	<i>nn:nt</i>	+
26. <i>tytär</i>	2	-r	<i>r:re</i>	<i>ii</i>	<i>t:tt</i>	+
27. <i>ahven</i>	2	-n	<i>n:ne</i>	<i>ii</i>	—	+
28. <i>keppi</i>	2	-i	—	<i>loi</i>	<i>pp:p</i>	—
29. <i>ammatti</i>	3	-i	—	<i>loi</i>	<i>tt:t</i>	—
30. <i>suku</i>	2	-u	—	<i>loi</i>	<i>k:v</i>	—
31. <i>niitty</i>	2	-y	—	<i>loi</i>	<i>tt:t</i>	—
32. <i>kynnetty</i>	3	-y	—	<i>loi</i>	<i>tt:t</i>	—
33. <i>tyttö</i>	2	-ö	—	<i>loi</i>	<i>tt:t</i>	—
34. <i>koivikko</i>	3	-o	—	<i>loi</i>	<i>kk:k</i>	—
35. <i>harmaa</i>	2	-aa	—	<i>ai</i>	—	—
36. <i>korkee</i>	2	-ee	—	<i>ei</i>	—	—
37. <i>peite</i>	2	-e	<i>e:ee</i>	<i>ei</i>	<i>t:tt</i>	+
38. <i>hammas</i>	2	-as	<i>as:aa</i>	<i>ai</i>	<i>mm:mp</i>	+
39. <i>ruis</i>	2	-is	<i>is:ii</i>	<i>ei</i>	<i>Ø:(k)k</i>	+
40. <i>kuollut</i>	2	-ut	<i>ut:ee</i>	<i>ei</i>	—	+
41. <i>kätkyt</i>	2	-yt	<i>yt:yve</i>	<i>yi</i>	—	+

Esitetyt parametrit huomioon ottaen voi laatia taivutustyyppien luettelon, jossa ensinnä lähdemme tavuluvusta, jota seuraavat muut kriteerit (yks. nominatiivin loppu, vartalonvaihtelu, monikkovartalo, astevaihtelu, konsonanttivartalo). Kaksi- ja useampitavuisten sanojen taivutus poikkeaa painosyistä huomattavasti yksitavuisten nominien sijoittelusta. Jälkimmäisillä on kuitenkin

PAUL ALVRE

muutamia yhteisiä piirteitä supistumanominien kanssa (esim. partitiivissa *-ta*, *-tä* ja monikkovartalossa diftongi). Keskeisten sijapäätteiden käyttö selvisi jo edellä, joten emme enää kajoa siihen (ks. taulukkoa 2).

Pelkistäen voi nominien paradigmaattisia piirteitä kuvata seuraavasti:

TAULUKKO 8

	1. <i>maa</i> , <i>puu</i>	2. <i>suo</i> , <i>työ</i>	3. <i>koi</i> , <i>täi</i>	4. <i>harmaa</i> , <i>korkee</i>	5. <i>hammas</i> , <i>ruis</i>
1.	VV	V ₁ V ₂	Vi	VV	C
2.	VV	V ₁ V ₂	Vi	VV	VV
3.	Vi	Vi	i-10i	Vi	Vi
4.	—	—	—	—	—
5.	—	—	—	—	+
6.	1	1	1	2	2

Paradigmaattisten piirteiden järjestys: 1. yksikön nominatiivi, 2. yksikkövartalo, 3. monikkovartalo, 4. astevaihtelu, 5. konsonanttivartalo, 6. tavuluku.

Taivutustyyppien yksityiskohtainen luettelo käsittää 41 nominia, joista 1-tavuisia on 5 (*maa*, *puu*, *suo*, *koi*, *pii*, kahden viimeksimainitun monikkovartalo on *loi*-, *loi*-llinen). Kaksi- ja kolmitavuisten sanojen joukkoon kuuluu nominien valtaosa: *a*-vartalot (*jalka*, *poika*, *suuremp(i)* : *suuremman*, *harakka*), *ä*-vartalot (*selkä*, *emäntä*, *kieletöin* : *kielettömän*, *pähkinä*), *e*-vartaloiden suuri ryhmä (*joki*, *polle* 'esiliina', *kieli*, *meri*, *käsi*, *kansi*, *lapsi*; edelleen yksikön nominatiivissa konsonanttiin päättyvät *vastaus* : *vastauksen*, *kolmas* : *kolmannen*, *rikkavus* : *rikkavuvven*, *hevone(n)* : *hevose(n)*, *kannel* : *kantelen*, *tytär* : *tyttären*, *ahven* : *ahvenen*), *i*-vartalot (*keppi*, *ammatti*), *u*-, *ü*-vartalot (*suku*, *niitty*, *kynnetty*) sekä *o*-, *ö*-vartalot (*tyttö*, *koivikko*). Supistuma- ja *eðA*-nominieja edustavat kaksitavuiset vokaaliin tai konsonanttiin päättyvät sanat (*harmaa*, *korkee*, *peite*, *hammas*, *ruis*, *kuollut*, *kätkyt*).

Nyky-suomen sanakirjan taivutustyypeistä poiketen on luetteloon sisällytetty, jos suinkin mahdollista, astevaihtelulliset nominit, sillä niiden mukaan voi vaivatta taivuttaa myös astevaihteluttomia sanoja. Sijapäätteiden käyttö ei näet millään tavalla ole riippuvainen radikaalista astevaihtelusta. Niinpä olen katsonut tarpeelliseksi vaihtaa seuraavat NS:n tyyppisanat tarkoituksenmukaisempiin: *valo* → *tyttö*, *suku*; *arvelu* → *kynnetty*, *koivikko*; *risti* → *keppi*; *paperi* → *ammatti*; *lovi* → *joki*; *kala* → *jalka*; *koira* → *poika*; *karahka* → *harakka*; *sisar* → *tytär*; *vieras* → *hammas*; *kaunis* → *ruis*; *hame* → *peite*; *askel* → *kannel*. Muuten samaa kysymystä suomen kirjakielen nominien ja verbien taivutuksen kannalta olen käsitellyt aiemmin (Alvre 1969).

Yksittäiset taivutustyyppit eivät tietävästi ole suvereneja ilmiöitä, vaan mutkikkaan sijoitteluverkoston osia.

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

Heikki Paunonen on väitöskirjassaan (1974) ja myöhemmissäkin tutkimuksissaan yksityiskohtaisesti osoittanut, millainen on kirjakielen taivutusmallien keskinäinen vaikutus, millaiset nominiryhmät pyrkivät taipumaan samalla tavalla. Inkerin suomalaismurteista saatoimme jo edellä keskeisten sijapäätteiden käsittelyn yhteydessä todeta, että eräiden nominiryhmien taivutuksen yhdenmukaistamisessa on päästy pidemmälle kuin kirjakielessä. Niinpä kaksi- ja kolmitavuiisten sanojen sijoittelussa ei ole enää mitään periaatteellista eroa. Verrattakoon toisiinsa vaikkapa *jalka* ja *harakka* -nominien taivutusta: yksikössä: gen. *jala/n* – *haraka/n*, part. *jalka/a* – *harakka/a*, illat. *jalka/a* t. *jalka/asse* – *harakka/a* t. *harakka/asse*; monikossa: nom. *jala/t* – *haraka/t*, gen. *jalkoi/n* – *harakkoi/n*, part. *jalkoi* – *harakkoi*, illat. *jalkoi/sse* t. *jalkoi/he* – *harakkoi/sse* t. *harakkoi/he*.

Saman mallin mukaan taipuvat myös supistuma- ja *eδA*-nomininit, esim. yksikössä: gen. *harmaa/n* – *korkee/n*, partit. *harmaa/ta* – *korkee/ta*, illat. *harmaa/sse* t. *harmaa/he* – *korkee/sse* t. *korkee/he*; monikossa: nom. *harmaa/t* – *korkee/t*, gen. *harmai/n* – *korkei/n*, partit. *harmai/ta* – *korkeita*, illat. *harmai/sse* t. *harmai/he* – *korkei/sse* t. *korkei/he*. Toisaalta on supistuma- ja *eδA*-nomineilla kosketuskohtia myös yksitavuisiin sanoihin (esim. partit. *harmaa/ta*, *korkee/ta* – *maa/ta*, mon. *harmai/ta*, *korkei/ta* – *mai/ta*, mon. gen. *harmai/n*, *korkei/n* – *mai/n*). Monikon genetiivin ja illatiivin osalta on kosketuskohtia jopa kaksi- ja kolmitavuisiinkin nomineihin (esim. *harmai/n* – *jalkai/n*, *harakkai/n*, *harmaa/sse* – *jalka/asse*, *harakka/asse*).

Eri taivutustyyppejä yhdistävänä tekijänä on myös *loi-*, *loi-* tai vahvavartalaisen *ii*-monikon runsas viljely. Verrattakoon toisiinsa seuraavia yksi-, kaksi- ja kolmitavuiisten sanojen partitiiveja: *koiloi*, *täilöi* – *keppilöi*, *jokiloi*, *merilöi*, *lehtilöi*, *niittyilöi* – *ammattiloi*, *koivikkoloi*, *kynnettylöi*; *ii*-monikon inessiivejä: (2-tavuiset) *poikii/s*, *selkii/s*, *jokkii/s*, *kansii/s*, *lapsii/s* – (3-tavuiset) *suurempii/s*, *emäntii/s*, *kolmansii/s*, *ahvenii/s* ym.

Tuleeko taivutustyyppien yhtäläistyminen Inkerin suomalaismurteissa jatkumaan, on vaikeasti ennustettavissa. Jonkinlaista varaa ja edellytyksiäkin siihen näkyy olevan. Esimerkiksi yksitavuiisten sanojen illatiivissa ei vielä käytetä *sse*-päätettä (vrt. *maaha*, *puuhu*, *suoho*, *koihe*, *puihe*), joka kaikissa muissa taivutustyypeissä on yleinen ja muun muassa tunnetaan eestinkin yksitavuisissa nomineissa (*puusse*, *maasse*, *koisse* jne.). Genetiivin *hin*-päätteen (*maihin*, *puihin*) saattaa tulevaisuudessa väistyä rinnakkaiselementin *n:n* (*main*, *puin*) tieltä, sillä se on yleinen muissa taivutustyypeissä. Sitä vastoin kaksi- ja kolmitavujen yksikön partitiivin *V*-päätteellä tuskin on edellytyksiä tunkeutua yksitavuisiin ja supistumanomineihin, sillä **maa/a*, **pää/ä*, **luu/u* ja **harmaa/a* -asuissa partitiivi ei enää erottuisi yksikön nominatiivista. Sellainen kehitys on fonologisestikin mahdoton. Sen sijaan *tA*-päätteen levikille kaksi- ja kolmi-

PAUL ALVRE

tavuisiin sanoihin lisäformanttina ei tunnu olevan esteitä. Tuloksena olisi pleonastinen partitiivi (-*V* + *-tA*), jota käytetään mm. vatjassa (*jalka/a/ta*, *silmä/ä/tä*, *lintu/u/ta* ym.).

LÄHTEET

- ALVRE, PAUL 1969: Soome sõnatüüpidest. — Emakeele Seltsi Aastaraamat 14–15, s. 181–91. Tallinn.
- PAUNONEN, HEIKKI 1974: Monikon genetiivin muodostus suomen kielessä. I. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 317. Helsinki.
- PORKKA, VOLMARI 1885: Ueber den ingrischen Dialekt mit Berücksichtigung der übrigen finnisch-ingermanländischen Dialekte. Academische Abhandlung. Helsingfors.

Die Deklination in den finnischen Mundarten in Ingermanland

PAUL ALVRE

Die finnischen Mundarten in Ingermanland, die zum größten Teil in das 17. Jahrhundert zurückreichen, haben vor allem in unserem Jahrhundert eine auffallende Nivellierung erlebt. Während Volmari Porkka in seiner Untersuchung »Über den ingrischen Dialekt mit Berücksichtigung der übrigen finnisch-ingermanländischen Dialekte« (1885) beispielsweise den starken *i*-Plural nur bei den Finnen von Ala-Laukaa feststellte, trifft man ihn heute auch in Mundarten an, die auf das Savakko- und das Äyrämöis-Finnische zurückgehen. Der Sprachgebrauch der Einwohner von Markkova, des östlichsten Finnendorfes, weist jedoch Besonderheiten auf, die in Ingermanland sonst nirgends anzutreffen sind, z.B. die Diphthongierung der langen Vokale in nichterster Silbe: *setä* 'Onkel' : Part. und Ill. Sg. *señiä*, *talo* 'Haus' : Part. und Ill. Sg. *talluo*.

Das Flexionssystem der Nomina umfaßt 15 Kasus, darunter auch der spät entstandene Terminativ auf *-ssaa* (s. Tabelle 3). Einzelne Lautentwicklungen haben vor allem die Vertretung von Par-

titiv, Genitiv und Illativ kompliziert. Einige Kasusendungen haben sich jedoch in allen Nomengruppen durchgesetzt, wodurch die Deklination zum Beispiel im Vergleich zur finnischen Schriftsprache erheblich einfacher und regelmäßiger wird. So tritt etwa *-n* als Kasusendung im Genitiv Plural ebenso häufig auf wie im Singular (*maa* 'Land' : *maa-n* – *main*, *harmaa* 'grau' : *harmaa-n* – *harmai-n*). Das gleiche gilt für die Endungen des Illativ Plural, *-sse* (Viertyve) und *-he* (Markkova), die zudem auch im Illativ Singular der kontrahierten und der *eða*-Nomina die einzigen gebräuchlichen sind. Auch in der Deklination der zwei- und dreisilbigen Nomina besteht kein Unterschied (s. Tabelle 2).

Der Pluralstamm wird mit dem Zeichen *i*-/*i*- oder *loi*-, *löi*-gebildet. Letzteres kommt in einsilbigen Wörtern zur Anwendung, deren Nominativ auf Diphthong oder auf langes *i* endet (*koi* 'Motte' : Elat. *koiloist*, *pii* 'Kiesel' : Adess. *piilöil*), ebenso in zweisilbigen Wörtern, die im Nominativ Singular auf *-o*, *-ö*, *-u*, *-ü* oder *-i* enden (*pelto* 'Acker'

Inkerin suomalaismurteiden nominitaivutus

: Elat. *peltoloist*, *pytty* 'Schüssel' : Adess. *pyttylöil*, *vokki* 'Spinnrad' : Translat. *vokkiloiks* u.a.). Der starke *i*-Plural (*jalkoist* 'von den Füßen/Beinen', *emäntiil* 'bei den Bäuerinnen' u.a.) stützt sich auf die auch in Ostfinnland bekannten Genitive (*jalkoin*, *emäntiin*). Die Tabellen 4–6 zeigen sowohl die vom Nominativ und Genitiv ausgehende Bildung der Singularformen als auch die vom Partitiv Plural ausgehende Bildung der Pluralformen.

Das Verzeichnis der Flexionstypen der finnischen Mundarten in Ingermanland (s. Tabelle 7) enthält 41 Nomina (paradigmatische Merkmale sind Endung des Nominativ Sg., Stammwechsel, Pluralstamm, Stufenwechsel, Konsonantstamm). In Abweichung von den Flexionstypen des Nykysuomen sanakirja (Wörterbuch der finnischen Gegenwartssprache) wurden nach Möglichkeit Nomina mit Stufenwechsel in das Verzeichnis aufgenommen (z.B. *valo* → *tyttö*, *risti* → *keppi*, *koira* → *poika* u.a.), da sich nach ihrem Muster auch Wörter ohne Stufenwechsel mühelos flektieren lassen.

Ob sich die Assimilierung der Flexionstypen (s. Tabelle 2) in den finnischen Mundarten in Ingermanland fortsetzen wird, ist schwer vorherzusagen. Ein Vordringen der Illativendung *-sse* auch im Singular des Typs *maa*, *koi* scheint nicht unmöglich, denn diese Endung ist in allen anderen Deklinationstypen verbreitet und unter anderem auch in den einsilbigen Nomina im Estnischen bekannt (*maasse*, *koisse*). Für ein Vordringen der *V*-Endung des Partitiv Singular der zwei- und dreisilbigen Nomina in die einsilbigen und kontrahierten Nomina bestehen kaum Voraussetzungen, denn in den Formen **maa/a*, **pää/ä* und **harmaa/a* würde sich der Partitiv nicht vom Nominativ Singular unterscheiden. Eine solche Entwicklung ist auch phonologisch unmöglich. Dagegen scheint der Verbreitung der Endung *-ta* als zusätzlichem Formans in zwei- und dreisilbigen Wörtern nichts entgegenzustehen. Das Ergebnis wäre ein pleonastischer Partitiv (*-V + -ta*), der u.a. im Wotischen bekannt ist (*jalka/a/ta*, *silmä/ä/tä*, *lintu/u/ta* u.a.).